

**Универзитет у Београду**

**Филозофски факултет**

**Одељење за историју**

**ДИПЛОМСКИ РАД**

**ПУТОВАЊА ВИЗАНТИЈСКИХ ЦАРЕВА НА ЗАПАД**

**Ментор:**

**доц. др Маја Николић**

**Студент:**

**Ана Чумић ИС 14/32**

**Београд 2018.**

## Садржај

1. СПИСАК СКРАЋЕНИЦА .....	4
2. ПРЕДГОВОР .....	7
3. УВОД .....	9
3.1. Идеологија византијских царева .....	9
3.2. Турска опасност .....	10
4. ПУТОВАЊА ЈОВАНА V ПАЛЕОЛОГА (1341- 1391) .....	12
4.1. Преговори са папом .....	12
4.2. Путовање у Угарску.....	14
4.3. Повратак у Цариград .....	16
4.4. Путовање у Италију .....	18
4.5. Повратак кући .....	19
5. ПУТОВАЊА МАНОЈЛА II ПАЛЕОЛОГА (1391-1425).....	23
5.1. У ишчекивању помоћи .....	24
5.2. Манојло у Италији .....	26
5.3. Манојло у Француској.....	27
5.4. Манојло у Енглеској .....	28
5.5. Повратак у Париз .....	29
5.6. Повратак у Цариград .....	31
6. ПУТОВАЊА ЈОВАНА VIII ПАЛЕОЛОГА (1425- 1448) .....	33

6.1. Путовање у Италију .....	33
6.2. Посета Угарској .....	34
6.3. Преговори о унији.....	35
6.4. Путовање у Италију .....	38
6.5. После повратка у Цариград.....	40
7. ЗАКЉУЧАК .....	41
8. ИЗВОРИ.....	43
9. ЛИТЕРАТУРА.....	44

## 1. Списак скраћеница

### *Извори:*

- Adam of Usk Adam of Usk, *Chronicon*, ed. E. M. Thompson, London 1904.
- Chalkokondyles Laonikos Chalkokondyles, *The Histories*, vol 1, trans. Anthony Kaldellis, Cambridge, MA, and London: Harvard University Press 2014.
- Dennis, *The Letters* G. Dennis, *The Letters of Manuel II Palaeologus: Text, Translation and Notes*, Washington 1977.
- Doukas Doukas, *Decline and Fall of Byzantium to the Ottoman Turks. An annotated translation of Historia Turco-Byzantina* by Harry J. MaGoulias, Detroit: Wayne State University Press. 1975.
- Сфранцес, *Хроника* Г. Сфранцес, *Хроника. Пад Византијског царства*, превео и приредио Младен Станковић, Београд 2011.

## *Литература:*

- Barker, Manuel II J. W. Barker, *Manuel II Palaeologus (1391- 1425): A Study in Late Byzantine Statesmanship*, Rutgers Universty Press 1969.
- Динић, Душанова царска титула М. Динић, *Душанова царска титула у очима савременика*, Зборник у част шесте стогодишњице Душановог законика, Београд 1951, 87–118.
- Ђурић, Сумрак Византије И. Ђурић, *Сумрак Византије. Време Јована VIII Палеолога (1392- 1448)*, Београд 2007.
- Иналцик, Османско царство Х. Иналцик, *Османско царство. Класично доба 1300-1600*, Београд 1974.
- Мантран, Историја Османског царства Р. Мантран, *Историја Османског царства*, Београд 2002.
- Nagy, *Royal Summits* В. Nagy, *Royal Summits in and around Medieval Buda*, in „Medieval Buda in Context“, Leiden, 2016, 345-365.
- Nicol, *Byzantium and England* D. M. Nicol, *Byzantium and England*, *Balkan studies* 15 (1974) 179-203.

- Острогорски, *Византијски систем*      Г. Острогорски, *Византијски систем хијерархије држава, О веровањима и схватањима Византинаца*, Сабрана дела V, Београд 1970, 238-262.
- Острогорски, *Византијски цар*      Г. Острогорски, *Византијски цар и светски хијерархијски поредак, О веровањима и схватањима Византинаца*, Сабрана дела V, Београд 1970, 263-277.
- Острогорски, *Историја Византије*      Г. Острогорски, *Историја Византије*, Београд 1983.
- Радић, *Време Јована V*      Р. Радић, *Време Јована V Палеолога (1332-1391)*, Београд 1993.

## 2. Предговор

Циљ овог рада је да прикаже односе Византије и Запада кроз путовања византијских царева на Запад. Под односима са Западом подразумевају се односи са папом и појединим европским државама. У раду ће бити приказано како су ова путовања имала и политички и верски значај за Византију.

Уводни део рада бави се идеологијом византијских царева и њиховим местом на челу „породице владара“. Такође, дат је и приказ почетних турских освајања у Европи. Рад садржи три главна поглавља која се односе на путовања три цара: Јована V Палеолога, Манојла II Палеолога и Јована VIII Палеолога. У оквиру сваког поглавља приказан је однос царева према Западу, као и преговори који су вођени са циљем добијања помоћи. Путовања византијских царева представљају одступање у дотадашњој политици Византије, јер први пут у историји Византије цар напушта земљу, не да би ратовао, већ да би молио за помоћ. Циљ рада је да прикаже колико је била успешна та политика. Хронолошки оквир рада обухвата другу половину XIV века и прву половину XV века, тј. путовања три поменута цара.

Односи са Западом се могу сагледати кроз верска и политичка питања. Политичка питања се огледају кроз тражење војне помоћи од краљева Угарске, Француске, Енглеске и италијанских градова. Највећи део три главна поглавља се односи на само путовање царева, дакле на њихов одлазак, боравак у иностранству, повратак у Цариград и непосредне резултате путовања. За боље разумевање положаја царева, укратко су приказане и спољнополитичке и унутрашње прилике. Значајан део поглавља о путовањима Јована V и Јована VIII, односи се на верска питања, тј. преговоре са папом и питање уније.

За израду рада коришћени су наративни извори и научна литература. Од извора коришћена су дела тзв. „историчара пада“. То су Дука, Халкокондил и Сфранцес. Дука и Халкокондил су коришћени у преводу на енглески језик, док је Сфранцес преведен на српски. За путовања Манојла II коришћена је и Хроника Адама из Аска, енглеског историчара чије дело обухвата период 1377- 1421. године. Ову хронику је на енглески превео и објавио Едвард Томсон (Adam of Usk, *Chronicon*, ed. E. M. Thompson). Такође за

путовања Манојла II коришћена су и његова писма, која је превео на енглески, приредио и објавио Џорџ Денис (G. Dennis, *The Letters of Manuel II Palaeologus: Text, Translation and Notes*).

Од научне литературе највише је коришћено дело Радивоја Радића, *Време Јована V Палеолога (1332-1391)* за поглавље о путовањима Јована V , затим дело Џона Баркера за путовања Манојла II (J. W. Barker, *Manuel II Palaeologus (1391- 1425): A Study in Late Byzantine Statesmanship*), и *Сумрак Византије. Време Јована VIII (1392- 1448)* од Ивана Ђурића за путовања Јована VIII. Поред наведених дела, коришћене су и друге монографије и расправе, што на српском, што на енглеском језику.



### 3. Увод

Путовања византијских царева на Запад односе се на путовања Јована V (1341-1391), Манојла II (1391-1425) и Јована VIII (1425- 1448). Ова путовања представљају одступање у дотадашњој политици Византије, стога ћемо се најпре осврнути на идеологију византијских царева.

#### 3.1. Идеологија византијских царева

У средњем веку постојало је схватање о јединственом универзалном царству. То универзално царство је била управо Византија.<sup>1</sup> Византијски цар је био законити наследник првог хришћанског владара Константина.<sup>2</sup> Стога је царство којим је управљао било римско царство, а византијски цар је био римски цар. Становници царства су себе називали „Ромејима“ (Римљанима). Термини „византијски“ и „Византинци“ су настали у познијем периоду.<sup>3</sup> Цар је био Божји изабраник на земљи и он је испуњавао Божју вољу као владар царства које Бог штити. Ова идеја је била присутна у свести Византинца, од цара до сваког поданика.<sup>4</sup> Цар је уживао велики ауторитет. Сви поданици, чак и највиши великодостојници и чланови царске породице, падали би ничице на тло и додиривали га челом сваки пут када би се цар појавио. Царске ознаке и одећа коју је цар носио биле су свето обележје. Цар је носио одећу гримизне боје, која је била украшена златом. Уз ову одору, цар носи и дијадему, која представља најзначајнију инсигнију власти и гримизне ципеле. Приликом свечаности и јавних иступања, цар седи на клупици пресвученој материјалом гримизне боје.<sup>5</sup>

У Византији је изграђен систем „хијерархије држава“ на чијем челу је била сама Византија, као једини легитимни носилац идеје универзалног царства. Стога, ниједна држава није могла стајати у истој равни са Византијом и у зависности од свог значаја и односа са Византијом, заузимала је виши или нижи степен у хијерархији. Према

---

<sup>1</sup> Острогорски, *Византијски систем*, 262.

<sup>2</sup> *Исто*, 241.

<sup>3</sup> Острогорски, *Византијски цар*, 267.

<sup>4</sup> *Исто*, 265.

<sup>5</sup> *Исто*, 266.

хијерархијском схватању сви владари чине „породицу краљева“. На челу те породице је византијски цар као „отац“, а остали владари се сматрају сродницима цара у складу са значајем своје државе и њеног односа са Византијом. Тако на пример владари Бугарске припадају категорији „синова“, као и владари Велике Јерменије и Аланије, док владари Немаца и Француза припадају категорији „браћа“, а енглески краљеви су сврставани у категорију „пријатељи“ цареви. У време Константина VII Порфирогенита, у „пријатеље“ су убрајани и владари Египта и Индије. Иза ових категорија, на најнижој степеници, долазе не толико значајни владари или представници земаља које Византија сматра својим подручјем.<sup>6</sup>

Византија је себе сматрала јединим носиоцем идеје универзалног царства. Међутим, крунисањем Карла Великог за цара нарушен је поредак у хијерархији држава. Иако се Византија енергично противила, ипак је признала Карла Великог за цара Франака. Потом је уследило проглашење Симеона за цара, са чим је Византија морала да се сложи и прихвати Симеона за цара Бугара. Крунисањем српског краља Стефана Душана за цара још једном је нарушен успостављени систем.<sup>7</sup>

Овако успостављена хијерархија поштована је вековима у Византији и цареви су истицали свој примат поносно. Међутим, крајем XIV века долази до надирања Турака и оваква идеологија неће одговарати реалној (не)моћи царства.

### 3.2. Турска опасност

Средином XIV века појавила се нова опасност по Византију. Радило се о Турцима, који су жестоко надирали са истока. Византици су се срили са Турцима током грађанског рата између Јована Кантакузина и царине Ане Савојске. Кантакузин је најпре имао помоћ емира Ајдина, Омура. После његове смрти, Кантакузин се окренуо Османлијама и њиховом емиру Орхану. Овај савез је потврђен браком између Орхана и Кантакузинове ћерке Теодоре 1346. године.<sup>8</sup> Али овај савез није дуго трајао, јер су Османлије 1352. заузеле тврђаву Цимпе. Две године касније, 1354, заузеле су Галипоље, користећи се

---

<sup>6</sup> Острогорски, *Византијски систем*, 238-239; Острогорски, *Византијски цар*, 274-275; Динић, *Душанова царска титула*, 87-88.

<sup>7</sup> Динић, *Душанова царска титула*, 89.

<sup>8</sup> Мантран, *Историја Османског царства*, 22-23.

ситуацијом насталом након великог земљотреса. Освајање Галипоља је било веома значајно јер је ова тврђава постала прво важно османлијско упориште у Европи. Османлије су се учврстиле и сада су могли да крену у освајање европских поседа.<sup>9</sup>

Са јачањем Турака, на Западу се покрећу планови о покретању крсташког рата против Османлија.<sup>10</sup> Турци су почели систематско освајање Балканског полуострва. Прва на удару се нашла Тракија. Османлије освајају Димотику (1361), Једрене (1362), Пловдив (1363). Султан је престоницу пренео у Димотику, а потом у Једрене.<sup>11</sup>

Надирање Турака довело је у опасност Византију. Државна територија се смањивала, а царство није имало снаге да се брани. Од овог периода, па до краја постојања византијске историје цареви ће тражити помоћ за одбрану својих територија, које ће на крају чинити само престоница, тј. Цариград. У оваквим околностима, цареви су настојали да добију помоћ са Запада, па су почињали преговоре о унији са папом. Међутим, када ови преговори нису дали резултате, цареви су морали да лично иду у потрагу за помоћи. Тада долази до промене у византијској политици. Цар више није био моћни ратник који води своју војску у нова освајања или у одбрану територија. Сада је цар напуштао своју земљу као неко ко понизно моли за помоћ и спас своје земље.

---

<sup>9</sup> Иналдик, *Османско царство*, 15.

<sup>10</sup> *Исто*, 15.

<sup>11</sup> Острогорски, *Историја Византије*, 498.

## 4. Путовања Јована V Палеолога (1341- 1391)

Јован V долази на престо 1341. године, после смрти свога оца Андроника III. Будући да је тада имао 9 година и био малолетан, требало је формирати регентство. Велики доместик Јован Кантакузин је сматрао да он, као пријатељ и близак сарадник Андроника III треба да има водећу улогу у регенству. Међутим, против њега је формирана опозиција која се окупљала око царице Ане Савојске и патријарха Јована Калекаса. Када је једном приликом Јован Кантакузин напустио престоницу, опозиција је извршила државни удар, што је означило почетак грађанског рата. Наредне године обележили су сукоби Кантакузина са једне стране и регенства које су чинили царица Ана Савојска, патријарх Јован Калекас и Алексије Апокавк. Обе стране су имале променљиву срећу у рату, али је као победник изашао Јован Кантакузин. Он је ушао у Цариград фебруара 1347. године и ускоро крунисан за цара. У наредним годинама је владао заједно са Јованом V, али је несумњиво Кантакузин био доминантна личност. Кантакузин се одржао све до новембра 1354. године, када је био принуђен да напусти престо и замонаши се као монах Јоасаф. Од тог тренутка започиње самостална владавина Јована V Палеолога.<sup>12</sup>

### 4.1. Преговори са папом

Јован V је схватао да су Османлије главна брига Византије, стога је сматрао да једини спас и помоћ Византији може доћи са Запада. Будући да је био син западне принцезе и под њеним јаким утицајем, василевс је био спреман да ступи у преговоре са папом. Василевс је 15. децембра 1355. потписао хрисовуљу у којој износи многа обећања у замену за војну помоћ.<sup>13</sup> Овим писмом, које је у науци оцењено као нереално и наивно, као неозбиљан гест<sup>14</sup>, цар тражи од папе Иноћентија VI да му пошаље помоћ у галијама и другим транспортним пловилима, одређен број коњаника и пешака. Сам цар треба да буде на челу те хришћанске војске, која ће се борити против Турака. Са своје стране, василевс обећава да ће у року од 6 месеци превести своје поданике у римокатоличку веру. Василевс је знао да је ово обећање тешко, некако и нереално, стога је као залог за своја обећања

<sup>12</sup> Острогорски, *Историја Византије*, 475-494.

<sup>13</sup> Радић, *Време Јована V*, 258.

<sup>14</sup> *Исто*, 259.

нудио да пошаље папи свог сина Манојла, који у то време има пет и по година. Манојло треба да буде папин штићеник и да буде васпитаван у западном духу. Цар обећава и да ће отворити три латинске школе у Цариграду у које ће ићи деца византијских угледника, а и царев најстарији син, Андроник. Ако не испуни обећање, цар ће абдицирати у корист свог сина Андроника. Овај предлог цара Јована V се сматра за политички промашај, неозбиљан гест и понижавајућу понуду папској столици, коју цареви претходници Андроник III и Јован VI Кантакузин не би предложили.<sup>15</sup> Примећује се да се у писму не помиње васељенска патријаршија, вероватно јер патријарх Калист не би одобрио василевсову понуду.<sup>16</sup>

У свом одговору, папа изражава задовољство, користећи уопштене и неодређене фразе. Конкретне царева предлоге папа није коментарисао. Папа је схватао овај предлог као неозбиљан и нереалан, али је ипак сматрао да треба покренути кампању, која би у будућности довела до склапања уније.<sup>17</sup> Стога је папа послао двојицу римокатоличких духовника, Петра Тому и Вилијама Контија у Цариград. Петар Тома је разговарао о унији са припадницима аристократије, интелектуалцима и са василевсом. Наводно је и подучавао василевса римокатоличкој вероисповести. Цар је увидео да помоћ од папе не може добити брзо, како је очекивао, па је од тада поступао тактичније.<sup>18</sup>

Василевс је и даље одржавао преписку са папом. Новембра 1357. цар је поново писао папи и поновио је своја обећања, додуше у умереном тону.<sup>19</sup> Изгледа да је крајем те године цар прешао у римокатоличку веру. Како преноси Филип Мезијер, писац животописа Петра Томе, василевс је примио причешће по латинском обреду из руку папских емисара, изразио је оданост папи и римокатоличкој вероисповести и прихватио учење римске цркве.<sup>20</sup> Папско писмо из маја 1359. ословљава цара као „наш у Христу најдражи син“ што у терминологији папске курије означава припадника римокатоличке вере. Из наведених чињеница, произилази да је Јован V крајем 1357. прихватио

---

<sup>15</sup> Радић, *Време Јована V*, 258-259.

<sup>16</sup> Острогорски, *Историја Византије*, 497.

<sup>17</sup> Радић, *Време Јована V*, 260.

<sup>18</sup> *Исто*, 261.

<sup>19</sup> *Исто*, 286.

<sup>20</sup> *Исто*, 287.

римокатоличку веру.<sup>21</sup> У писму од априла 1365. папа Урбан не ословљава цара као припадника римокатоличке цркве, што се објашњава тиме да папа није био обавештен од свог претходника о царевом конверзији или није одобравао начин конверзије. Ако је ово писмо изазивало сумње око царевог преласка у римокатоличанство, те сумње ће нестати неколико година касније царевим путовањем у Рим.<sup>22</sup>

## 4.2. Путовање у Угарску

После пропадања још једног крсташког похода<sup>23</sup>, василевс је видео да неће добити помоћ од Запада и стога се одлучио на потез који ниједан византијски цар пре њега није предузео.<sup>24</sup> Византијски цареви су годинама уназад предводили ратне походе на Блиски исток, Малу Азију или Балкан. На тим походима цареви су изазивали страх и трепет, дивљење и поштовање. Међутим, сада је ситуација битно промењена. Претећа опасност са Истока, навела је цара да по први пут у историји византијске државе напусти своју земљу не као велики ратник, већ као неко по понизно моли за помоћ.<sup>25</sup>

Цар Јован V Палеолог кренуо је крајем 1365. године у Угарску, на двор краља Лајоша I Великог. Са царем је ишла малобројна пратња, а међу њима је био и Георгије Маникаит, као и два царева сина, Манојло и Михаило.<sup>26</sup> Василевс се одлучио на путовање морем. Сматрао је да путовање копном носи бројне ризике. Плашио се да би Турци могли напасти Тракију, а није желео да иде преко Бугарске јер није био у најбољим односима са бугарским царем Јованом Александром. Такође, Угри су почетком 1365. освојили Видин и заробили Јована Страцимира, сина бугарског цара.<sup>27</sup> Цар и његова пратња су пловили Црним морем, а потом Дунавом, где су се мимоилазили са сантама леда. Краљ Лајош је послао војводу Дионисија Лацковића да се сретне са византијским царем и да га спроведе кроз новоосвојене области, тј. Видин. У Видину је цару приређен свечан дочек. После

---

<sup>21</sup> Радић, *Време Јована V*, 288.

<sup>22</sup> *Исто*, 302.

<sup>23</sup> Крсташка војска под вођством Петра I Лузињана кренула је у лето 1365. из Венеције да би се зауставила на Родосу и Кипру. Освојили су Александрију у Египту, али су крсташи убрзо поражени и приморани да се врате на Кипар.

<sup>24</sup> Радић, *Време Јована V*, 303.

<sup>25</sup> *Исто*, 304-305.

<sup>26</sup> Nagy, *Royal Summits*, 355-356.

<sup>27</sup> Радић, *Време Јована V*, 306.

неколико дана, цар је наставио пут и вероватно у фебруару 1366. стигао у Будим. Сам цар је рекао да је путовање било мучно и заморно, али је имао велика очекивања.<sup>28</sup>

Јован V је одабрао да помоћ затражи од Лајоша из више разлога. Угарски краљ је стекао велики углед јер је победио Венецију и миром у Задру 1358. добио читаву Далмацију. Познато је да је угарски краљ одржавао добре односе са папом, што је могло бити од велике помоћи у преговорима. Такође, угарски краљ се често помињао у плановима за краташки рат, а и Будим је био најближи.<sup>29</sup>

О сусрету два владара вести нам доноси италијански хуманиста Јован Равењанин. Лајош I је изашао пред Јована V, сјахао са коња и гологлав га поздравио, указујући му велико поштовање таквим поступком. Јован V се понашао надмено, остајући у седлу и не скидајући капу. Ово василевсово понашање јесте било у складу са средњовековним схватањима, по којима је византијски цар на челу хришћанског света. Али, узевши у обзир ситуацију у којој се налази, понашање Јована V је било непримерено, самим тим што је угарски краљ владар једне моћне и велике државе, насупрот немоћном византијском царству. Јован Равењанин наводи да је Лајош I био увређен оваквим василевсовим понашањем, па стога госту није пружио одговарајућу пажњу и помоћ.<sup>30</sup>

Што се тиче преговора, два владара су била сагласна о турској опасности, која не прети само Византији, већ и Угарској. Василевс је тражио војну помоћ. Лајош је прихватио и био је за покретање крсташког рата. У ту сврху је тражио галије од Млечана, на шта су Млечани били спремни да обезбеде бродове. Међутим, убрзо је дошло до разилажења у преговорима. Цар је сматрао да треба прво покренути поход, па превести становништво у римокатоличку веру. Сматрао је да ће боравак крсташке војске у Византији омогућити да се становништво навикне и да ће лакше прихватити нову веру. Лајош је знао за претходна византијска обећања, па је стога тражио прво прихватање нове вере, а затим покретање похода. Како су имали различите погледе на преговоре, послали су своје изасланике папи, тражећи његово мишљење.<sup>31</sup>

---

<sup>28</sup> Радић, *Време Јована V*, 306-307.

<sup>29</sup> Исто, 306.

<sup>30</sup> Исто, 308.

<sup>31</sup> Радић, *Време Јована V*, 308-309; Nagy, *Royal Summits*, 356.

У својим одговорима, папа кроз уобичајене изразе изражава задовољство због преговора који су у току. Он саветује угарског краља да буде опрезан и суздржан, јер Византинци предлажу унију због војне помоћи, не због религијских схватања. Ипак, ако Византинци имају стварне намере да прихвате римокатоличку веру, онда краљ треба да им пружи помоћ. Папа је тражио да цар, ужа породица, народ и свештенство пређу у римокатоличку веру, па ће им послати помоћ. Василевс није могао да пристане на ове захтеве, јер је знао да не може да преобрати шире масе становништва. Стога су преговори завршени неуспешно. Василевс је крајем лета 1366. кренуо у Цариград, а сина Манојла је оставио у Будиму.<sup>32</sup>

### 4.3. Повратак у Цариград

Лајош је отпратио Јована V до Видина.<sup>33</sup> Цар је планирао да се у Цариград врати преко Бугарске, али је бугарски цар Јован Александар забранио Јовану V прелазак преко бугарских територија. Сматра се да је у ове планове био умешан и василевсов најстарији син, Андроник, којег је василевс оставио да управља Цариградом. Андроник није предузео никакав озбиљан корак да спаси оца, тако да је Јован V остао заробљен у Видину.<sup>34</sup>

Цара је спасао његов рођак, Амадео Савојски, „зелени гроф“. Амадео VI Савојски био је владар Савоје, витез и заговорник крсташког рата. Он је имао идеју да покрене рат и најпре помогне Јовану V. Сматрао је да ће рат на Балкану донети више успеха. Пошто је сакупио новац и војнике, Амадео је кренуо у крсташки рат. Имао је и овлашћења папе да преговара о унији. У августу 1366. стигао је на Хелеспонт и заузео Галипоље. Ова вест је широко одјекнула и на Истоку и на Западу. Пошто је од латинског патријарха сазнао да је Јован V заробљен, кренуо је да га спасе.<sup>35</sup> Помоћ му је пружила и царица Јелена. Амадео Савојски је кренуо у освајање бугарских црноморских градова- Агатопоља, Созопоља, Скафиде, Анхијала, Месемврије, Емоне. Док је опседао Варну покренуо је преговоре са бугарским царем. Договор је постигнут у децембру 1366. Јовану V је допуштено да се врати кроз бугарске земље, а крсташи одустају од заузимања Варне и враћају

---

<sup>32</sup> Радић, *Време Јована V*, 310-312; Nagy, *Royal Summits*, 356.

<sup>33</sup> Nagy, *Royal Summits*, 356.

<sup>34</sup> Радић, *Време Јована V*, 312-314; Острогорски, *Историја Византије*, 499-500.

<sup>35</sup> Радић, *Време Јована V*, 314-316; Острогорски, *Историја Византије*, 500.



заробљенике.<sup>36</sup> Пошто је цар био ослобођен, срео се са Амадеом Савојским у Месемврији јануара 1367. Договорили су се да цар плати крсташима трошкове путовања и ослобађања из Видина, а крсташа ће предати црноморске тврђаве Византинцима.<sup>37</sup>

Цар, Амадео Савојски и латински патријарх Павле су разговарали о унији, али ништа није постигнуто. Одлучено је да се преговори наставе у престоници. Јован V се вратио у марту 1367. у Цариград.<sup>38</sup> Те 1367. године у Цариграду је одржана теолошка расправа чији су главни учесници били монах Јоасаф, тј. некадашњи цар Јован VI Кантакузин, и латински патријарх Павле, који је представљао папу. Обе стране су износиле своје мишљење и аргументе о склапању уније, али је победу однео монах Јоасаф. Ускоро ће се показати да ова победа Византинаца није била од великог значаја. На крају је одлучено да се сазове васељенски сабор у Цариграду у наредне две године, тј. у периоду од почетка јуна 1367. до краја маја 1369.<sup>39</sup>

Амадео Савојски је до краја маја успешно победио Турке још два пута, али је у након тога напустио Цариград. Предао је Византинцима Галипоље, а Јован V му је исплатио договорену суму на име трошкова око ратовања и још 20 000 перпера, које је Амадео Савојски требало да врати Јовну V када цар дође у посету папи. На овај начин се цар обавезао да ће посетити папу. Са Амадеом Савојским отишло је и посланство папи, које је требало да се договори око предстојећег сабора.<sup>40</sup> Ово посланство је преговарало 4 седмице са папом и покушавало је да у центар преговора постави питање сазивања сабора. Папа је уместо тога послао многа писма црквеним поглаварима у Византији и на Леванту позивајући их да се укључе у склапање уније. Посланство се вратило у Цариград, али у наредном периоду нису предузимани конкретни кораци за сазивање сабора.<sup>41</sup>

---

<sup>36</sup> Радић, *Време Јована V* Радић, 318-319.

<sup>37</sup> *Исто*, 321.

<sup>38</sup> Радић, *Време Јована V* Радић, 321-322; Острогорски, *Историја Византије*, 500.

<sup>39</sup> Радић, *Време Јована V* Радић, 324-328.

<sup>40</sup> *Исто*, 329-330.

<sup>41</sup> *Исто*, 336-337, 340.

#### 4.4. Путовање у Италију

Пошто је прошао 31. мај 1369. године, крајњи датум до када је требало сазвати сабор, Јован V се одлучио да лично посети папу Урбана V. Цар је у Цариграду оставио свог сина Андроника. Ова чињеница нам говори да је Јован V изгласио евентуалне несугласице са сином око Андрониковог држања док је цар био заробљен у Видину. Млађи царев син, Манојло је послат да управља Солуном.<sup>42</sup> Халкокондил преноси да је цар видео да је моћ Турака у порасту и да је зато отпутовао у Италију.<sup>43</sup> Василевс је кренуо у лето 1369. године. У његовој пратњи су се налазиле присталице уније, као што су Димитрије Кидон и царев зет, Франческо Гатилузио. У пратњи није било представника цркве и народа.

Почетком августа 1369. цар је стигао у јужну Италију. Неко време је провео у гостима код сицилијанске краљице Јоване I (1343-1382). Средином септембра цар је стигао у Рим. Јован V је био први византијски цар који је после Констанса II (641-668) боравио у Риму.<sup>44</sup> Папа је послао своје кардинале да дочекају цара. У њиховом присуству, као и у присуству своје пратње, 18. октобра 1369. Јован V је прочитао символ вере, заклетву верности папи и одрицање од шизме. Међутим, овај чин који је означавао склапање уније, остао је само царев лични чин. Василевс се надао да ће на овај начин, одрицањем своје вере, успети да добије дугоочекивану војну помоћ. Неколико дана након овог догађаја уследила је јавна церемонија. Јован V је морао да искаже покорност папи, док је папа седео на свом престолу на врху степеница цркве Светог Петра. Овај уступак са василевсове стране био је огroman, али се ускоро показало, без већих резултата.<sup>45</sup>

Папа је био задовољан овим царевим гестом. Сматрао је да ће цареви поданици следити царев пример и да ће и они прихватити римокатоличку веру. Стога је папа послао неколико писама. Писао је Амадеу Савојском, од кога је тражио да врати цару 20 000 перпера које му је цар дао пре две године. Такође га је подстицао на крсташки рат против Турака. Папа је писао и другим хришћанским владарима, али помоћ византијском царству

---

<sup>42</sup> Радић, *Време Јована V*, 344.

<sup>43</sup> Chalkokondyles, 79.

<sup>44</sup> Радић, *Време Јована V*, 345.

<sup>45</sup> Радић, *Време Јована V*, 345-346; Острогорски, *Историја Византије*, 500.

није стигла.<sup>46</sup> Урбан V је упутио посланицу византијском свештенству, великодостојницима црква и манастира, монасима Цариграда и осталим деловима Грчке. Преко посланице је послао обавештење да је цар примио римокатоличанство и изразио наде да ће и они кренути за својим царем.<sup>47</sup>

Јован V је провео у Риму неко време. Склопио је нови уговор са Млечанима. Потврдио им је старе повластице и покушао да реши питање ромејског дуга. Цар је исплатио један део, а договорено је да се остатак исплаћује у ратама почевши од 1. јануара 1370.<sup>48</sup>

#### 4.5. Повратак кући

Цар је у марту 1370. кренуо из Рима. Пошто је свратио у Напуљ и Каstellнуову, кренуо је у Венецију да би обезбедио финансијску помоћ за своје царство. Био је први византијски цар који је посетио Венецију.<sup>49</sup> Хроника Ђан Ђакома Каролда преноси како је цар сматрао да неће лако добити помоћ од Млечана, па им је понудио уступање острва Тенедос. Ово је била добра прилика за Млечане, који су се надали да ће успети да неутралишу Ђеновљане. Договор је постигнут у јулу 1370.<sup>50</sup> Млечани су требали да за Тенедос врате царски накит који је заложила царица Ана Савојска, да дају 6 неопремљених бродова, 25 000 дуката од којих ће 4 000 хиљаде исплатити одмах. Међутим, дошло је до несугласица и договор није испоштован. Највероватније је да царев син Андроник, није хтео да уступи острво Млечанима. Са друге стране, цар се није слагао о начину на који је требало да исплати заостали ромејски дуг, који је датирао из 1343. када је заложен царски накит. Цар је желео да му се део дуга отпише, на шта Млечани нису пристајали. Јован V није попустио, а како није имао новца да се врати у Цариград затражио је помоћ од сина Андроника.<sup>51</sup>

---

<sup>46</sup> Радић, *Време Јована V*, 347.

<sup>47</sup> *Исто*, 349.

<sup>48</sup> *Исто*, 349.

<sup>49</sup> *Исто*, 350.

<sup>50</sup> *Исто*, 351-353.

<sup>51</sup> Острогорски, *Историја Византије*, 501.

Како преноси Халкокондил, цар је тражио од свог сина Андроника да сакупи новац од црквених блага и државних поседа и да му пошаље, да би могао да се врати кући. Андроник, који је желео да што пре дође на престо, занемарио је очеву упутства. Поручио је оцу да народ не би дозволио да се црквене светиње користе у ову сврху и да би требало да новац тражи на другом месту.<sup>52</sup> Млађи царев син, Манојло сазнао је за невоље у којима се налазио његов отац, па је сакупио новац у Солуну и дошао у Венецију да помогне оцу.<sup>53</sup> Манојло је стигао у Венецију у зиму 1370/1371. Цар је кренуо у Цариград у пролеће 1371. Сенат је одобрио исплату од 4 000 дуката као предужам на име дуга. Манојло је добио 300 дуката, али је остао у Венецији као залог да ће договор бити испоштован.<sup>54</sup> Халкокондил наводи да је овај догађај зближио Јована и Манојла, док су обојица почели да мрзе Андроника. Овај догађај је био узрок касније дубоке мржње међу њима која је проузроковала многе касније проблеме у царству.<sup>55</sup>

Василевс се вратио у Цариград 28. октобра 1371. године. Политика коју је цар заговарао и ослањање на Запад у тражењу помоћи била је неуспешна. Сам цар је био разочаран. Димитрије Кидон, учени ретор и присталица уније, написао је у једном писму свом пријатељу да је царско путовање у Италију било узалудан замор који није донео никакве користи Византији.<sup>56</sup> Папа Гргур IX је покушавао да поново покрене преговоре, али није ништа постигнуто.<sup>57</sup> После повратка на престо 1379. године, Јован V је био хладан према папи, разочаран у Запад, није видео разлоге за покретање нових преговора.<sup>58</sup>

По повратку у престоницу, Јован V је на престолу провео још 20 година. Недуго након пораза Мрњавчевића на Марици и Византија је постала вазал Османског царства. Поред испуњавања вазалних обавеза, цар је морао да се суочи са побуном свог најстаријег сина Андроника 1373. Иако је поражен у побуни, Андроник је 1376. збацио оца и брата Манојла, који је био савладар од 1373. Цар је успео да се врати на престо 1379. године. Андроник је још једном покушао да преузме власт, али је поражен и недуго након тога умро 1385. године. Андроников син, Јован је наставио стопама свог оца, па је 1390. на

---

<sup>52</sup> Chalkokondyles, 81.

<sup>53</sup> Исто, 81, 83.

<sup>54</sup> Радић, *Време Јована V*, 355.

<sup>55</sup> Chalkokondyles 83.

<sup>56</sup> Радић, *Време Јована V*, 357-358.

<sup>57</sup> Исто, 368-369.

<sup>58</sup> Исто, 413.

кратко збацио свог деду са престола и завладао Цариградом. Манојло је успео да порази Јована и врати оца на престо. Овај пут, Јован V није дуго владао, свега неколико месеци. Умро је у фебруару 1391. године, а наследио га је син Манојло II.<sup>59</sup>

---

<sup>59</sup> Острогорски, *Историја Византије*, 502- 509.



## 5. Путовања Манојла II Палеолога (1391-1425)

Манојло II је био други син Јована V. Од раног детињства отац га је користио у преговорима са Западом. Наиме, Јован V је понудио папи да му пошаље свог сина као залог да ће исунити обећања. Манојло, који је тада имао пет и по година, требао је да буде штићеник папе и да се васпитава у западном духу. Међутим, ти преговори нису успели. Како је одрастао, Манојло је посматрао свог оца како покушава да пронађе помоћ за одбрану Византије. Био је у очевој пратњи на путовању за Угарску 1366. године.<sup>60</sup> После неуспелих преговора, остао је у Будиму као талац. Са деветнаест година постао је управник Солуна. У зиму 1370/1371. путовао је у Венецију да би однео новац оцу и омогућио му повратак у Цариград. Манојло је учествовао у преговорима око Тенедоса, а по одласку Јована V, задржан је у Венецији као залог да ће цар испунити обећање. Вратио се у Солун у лето 1371.<sup>61</sup>

После побуне брата Андроника у мају 1373, Манојло је у септембру 1373. крунисан за савладара. Међутим, Андроник се поново побунио 1376. и збацио оца и брата са власти и затворио их у кулу Анема. Јован V и Манојло II су успели да се врате на престо 1379. уз помоћ Турака и Млечана. По мировном уговору из маја 1381. Јован V је морао да призна Андроника за наследника. Манојло се вратио у Солун, незадовољан очевом политиком према Турцима и започео је рат против султана. Иако је имао успеха у почетку, касније је морао да напусти град, после чега се Солун предао Турцима 1387. године. Манојло је потом боравио на Лезбосу и склопио примирје са султаном Муратом, али није успео да се измири са оцем. Године, 1390. Јован VII, син Андроника IV, успеће на кратко да збаци свог деду са престола. На то, Манојло напушта Лезбос и долази у Цариград и враћа престо свом оцу. Недуго након тога, цар Јован V умире, а престо оставља Манојлу.<sup>62</sup>

---

<sup>60</sup> О овоме је било речи у претходном поглављу.

<sup>61</sup> Dennis, *The Letters*; Радић, *Време Јована V*, 355.

<sup>62</sup> Dennis, *The Letters*, xiv-xv.

## 5.1. У ишчекивању помоћи

Осамдесетих година XIV века Турци настављају са освајањима. Заузимају Сер (1383), Софију (1385), Ниш и Ларису (1386), Солун (1387).<sup>63</sup> Када је Манојло II дошао на престо, од византијских територија имао је само Цариград и Морејску деспотовину, изложену турским нападима.<sup>64</sup> После Косовске битке 1389. и смрти султана Мурата, нови султан постаје Бајазит. Бајазит је сазвао састанак у Серу 1393/1394. где је окупио своје хришћанске вазале. После овог састанка, цар Манојло је прекинуо вазалне односе према Османлијама и одлучио да помоћ потражи на Западу. На то је Бајазит започео опсаду Цариграда у пролеће 1394. године.<sup>65</sup> Манојло је слао писма Венецији, од које је тражио да не напушта његов град и да му пошаље помоћ. Цар се обратио и папи, цару Светог римског царства и другим хришћанским владарима тражећи помоћ. Дука пише да је цар слао писма папи, краљевима Француске и Мађарске у којима их је информисао о блокади града и очајном стању у ком се налазо. Тражио је од њих помоћ, јер ако помоћ не буде стигла убрзо, град ће пасти у руке неверника.<sup>66</sup> Манојло је био спреман да Млечанима прода острво Лемнос, али су они одбили, изјављујући да не могу да преузму одговорност за острво.<sup>67</sup>

Док је опседао Цариград, султан је водио борбе на другим местима. Евреноса је послао на Пелопонез, док је сам водио поход на Бугарску и Влашку. Маја 1395. дошло је до битке на Ровинама. Сматра се да је због ове битке, притисак на Цариград био мањи него иначе и да је опсада попустила, бар на неко време.<sup>68</sup> Цар Манојло је очекивао помоћ од Млетака, тражио нову позајмицу, а као залог је нудио свете реликвије. Млечани су то одбили и поставили су се као посредници у склапању мира између василевса и султана. Манојло је морао тражити помоћ на другој страни. У зиму 1395/1396. царев изасланик Манојло Филантропен је боравио у Угарској, где је учествовао у склапању савеза упереног против Турака. Савез је склопљен, а цар је требало да пружи помоћ крсташкој војсци у виду 10 галија, за чије коришћење ће платити угарски краљ. Василевс није могао активно

---

<sup>63</sup> Мантран, *Историја Османског царства*, 45-46.

<sup>64</sup> Острогорски, *Историја Византије*, 509.

<sup>65</sup> Мантран, *Историја Османског царства*, 53-54.

<sup>66</sup> Doukas, 83.

<sup>67</sup> Barker, *Manuel II*, 123-124.

<sup>68</sup> *Исто*, 127-128.



да учествује у бојним операцијама, обзиром да је био у граду од опсадом. Иако је крсташка војска у почетку имала успеха, била је поражена код Никопоља септембра 1396.<sup>69</sup> За време ове битке притисак на Цариград је смањен, али је обновљен након Бајазитове победе. Султан је позвао Манојла да преда град Јовану VII. Манојло је био у тешкој ситуацији. Град је одолевао опсади захваљујући јаким зидинама и утврђењима.<sup>70</sup> О озбиљности ситуације говори и то што је цар понудио Млечанима да им преда град у случају да мора да га напусти. Венецијански командант је одбио ове понуде и уверавао је цара да ће помоћ са Запада ускоро стићи.<sup>71</sup>

Молбе за помоћ слао је и патријарх Антоније. Његова писма нису била упућена папи, већ централној и источној Европи. Патријарх је покретао питање уније цркава и помоћи Византији. Писао је Јагјелу, великом кнезу Литваније (1377-1434) и краљу Пољске (1386-1434), који је био заинтересован за питање уније. Патријарх је писао и митрополиту Кијева Кипријану. Иако се ова писма углавном баве црквеним питањима и питањима уније, веома су значајна јер приказују да је и патријарх био подједнако забринут за будућност Византије. Нема довољно података о наставку преписке са поменутиим личностима, али се чини да је у Цариград стигла некаква новчана помоћ.<sup>72</sup>

У лето 1397. Бајазитова офанзивна дејства ка Цариграду су престала, али је град и даље био под блокадом и у тешкој ситуацији. Манојло је тражио помоћ од западних владара, стога је у другој половини 1397. године послао писма по својим изасланицима на дворове у Енглеску и Француску. Краљ Француске, Шарл VI је био поласкан комплиментима. Краљ је обећао помоћ, већ следеће године, ако буде у могућности. Шарл VI је писао Венецијанцима и дужду да са византијским посланицима шаље 12 000 златних франака, које треба доставити василевсу.<sup>73</sup> Енглески краљ Ричард II и његов савет одлучили су да сваки епископ и земљопоседник треба да сакупе одређене суме новца како би помогли Цариграду. Папа је основао фонд за сакупљање помоћи Цариграду и послао је своје агенте у Енглеску са истим циљем. Центри за сакупљање помоћи постављени су у Линколну, Лестеру, Винчестеру и Јорку. Надбискупи Кентерберија, Јорка и Лондона су

---

<sup>69</sup> Barker, *Manuel II*, 130-133.

<sup>70</sup> *Исто*, 138-140.

<sup>71</sup> *Исто*, 146.

<sup>72</sup> *Исто*, 150-153.

<sup>73</sup> *Исто*, 154-156.

приложили приватне донације. У цркви Светог Павла у Лондону постављена је кутија која је требало да сакупља прилоге. Ричард II је послао суму од 2000 фунти преко банке у Ђенови, са циљем пружања подршке Манојлу и заштите Византије од уништења.<sup>74</sup>

Краљ Француске је испунио обећање и послао је војну помоћ од 1 200 војника под заповедништвом маршала Бусикоа. Бусико је био познат по учешћу у бици код Никопоља где је био заробљен. Са одушевљењем је прихватио команду над војском која је ишла у помоћ византијском цару. Бусикова војска је лепо дочекана у Цариграду. Маршал је одмах кренуо у акцију. Војска предвођена Бусикоом и царем успешно је маневрисала против Турака у непосредној околини града. Иако напад на Никомедију није успео, многи градови на азијској обали су нападнути и опљачкани. Ово је била успешна акција после много година, али је ускоро постало јасно да овако мала војска не може спасити Цариград. Бусико је предложио цару да лично крене на пут и потражи помоћ од француског краља.<sup>75</sup>

Пре свог одласка, цар је требало да реши несугласице са Јованом VII. Јован VII је сарађивао са Турцима и пре и после битке код Никопоља, надајући се да ће преузети престо. У лето 1397. нудио је своја права на престо Шарлу VI у замену за 25 000 златних флорена и замак у Француској. Будући да је краљ Француске већ био у контакту са царем, ова понуда је занемарена.<sup>76</sup> Манојло није могао да напусти град, а да се претходно не измири са нећаком. Уз помоћ маршала Бусикоа, у децембру 1399. склопљен је договор између Манојла II и Јована VII. По том договору Манојло одлази на запад са Бусикоом, а за време његовог одсуства Цариградом влада Јован VII. Када се Манојло врати, Јован VII ће за апанажу добити Солун, који се у том тренутку налази под турском влашћу.<sup>77</sup>

## 5.2. Манојло у Италији

Манојло је отпловио из Цариграда са женом и децом и упутио се на Пелопонез.<sup>78</sup> Цар је склопио договор са Млечанима да у случају напада Турака на Пелопонез, његова породица може да се склони у Корон и Модон, а у крајњем случају биће им обезбеђен пут у

---

<sup>74</sup> Nicol, *Byzantium and England*, 196.

<sup>75</sup> Barker, *Manuel II*, 162-163.

<sup>76</sup> Исто, 164.

<sup>77</sup> Исто, 165.

<sup>78</sup> Doukas, 87; Chalkokondyles, 137.

Венецију. Када је осигурао породицу, коју је оставио у Модону, цар је наставио пут ка Италији. У Венецију је стигао у априлу 1400. године. Био је дочекан са почастима и добио је 200 дуката за своје трошкове. Убрзо је наставио своје путовање по Италији, док је Бусико отишао у Француску да припреми дочек за цара. Манојло је посетио Падову, где је провео осам дана, а затим је кроз Вићенцу и Павију стигао у Милано. У Милану га је дочекао Ђан Галеацо Висконти.<sup>79</sup> Халкокондил бележи да је владар Милана пријатељски примио цара, дао му новац, коње и водича за пут у Француску.<sup>80</sup> Василевс је у Милану срео и великог интелектуалца, Манојла Хрисолораса. Висконти је обећао цару да ће лично доћи у Цариград, ако се остали владари сложе да пруже помоћ.<sup>81</sup>

### 5.3. Манојло у Француској

Након Милана, цар је кренуо у Француску, где је стигао почетком јуна 1400. године. Када је стигао до Шарандона дочекао га је лично краљ Шарло VI са највећим почастима. Французи су били веома импресионирани царевом појавом, достојанством и физичком спретношћу једног педесетогодишњака. Цар је потом спроведен до Лувра, где су га угостили.<sup>82</sup> Како Дука преноси, сви грофови и војводе су указивали поштовање цару, доносећи му многе дарове мислећи да је полубог.<sup>83</sup> Манојло је ишао у лов са краљем и његовим људима, посећивао је најраскошније фестивале и прославе на двору. Његови грчки обичаји и начин одевања оставили су велики утисак на Французе.<sup>84</sup>

Цар се обратио краљу и његовом савету излажући своје проблеме и потребе. Краљ и његови саветници су се сложили да хришћански владари треба да помажу једни другима у борби против неверника. Краљ је одлучио да обезбеди Манојлу још 1 200 људи за још једну годину службе, које ће поново предводити Бусико. Недуго након овог обећања, цар је написао писмо Манојлу Хрисолорасу.<sup>85</sup> У том писму, цар обавештава Хрисолораса да је стигао у Француску, и да су му краљ и краљеви људи ставили на располагање своје улуге.

---

<sup>79</sup> Barker, *Manuel II*, 170-171.

<sup>80</sup> Chalkokondyles, 137.

<sup>81</sup> Barker, *Manuel II*, 172.

<sup>82</sup> *Исто*, 173-174.

<sup>83</sup> Doukas, 87.

<sup>84</sup> Barker, *Manuel II*, 175.

<sup>85</sup> *Исто*, 174.

Цар пише да је то доказ пријатељства према њему. Такође, цар наводи да би требало ускоро да се врати у своју домовину, осим ако га не задеси зла срећа или дође до неочекиваних препрека.<sup>86</sup> На основу овог писма може се закључити да се цар надао да ће ускоро добити помоћ и да ће се брзо вратити у Цариград.

Док је боравио у Паризу, цар је писао и другим хришћанским владарима. Писао је Мартину I, краљу Арагона, затим Енрикеу III, краљу Кастиље и краљу Карлу III од Наваре. Свима је послао реликвије на поклон и писмо у коме их моли за помоћ. Мартин I се захвалио на поклонима и обећао да ће помоћи.<sup>87</sup>

У лето 1400. Манојло је започео преговоре са Петром Холтом, игуманом хоспиталаца у Ирској, око посете Енглеској. Иако у то време енглески краљ Хенри IV има проблема са побуном Шкота, Холт је обећао да ће урадити све што може. Убрзо је цар схватио да у том тренутку не може постићи много у Француској, обзиром да је Шарло VI добио један од својих напада лудила, који је трајао до почетка следеће године, са краћим прекидима. Преговори са Холтом су били успешни и Манојло је у октобру кренуо ка луци Кале.<sup>88</sup>

#### 5.4. Манојло у Енглеској

Цар је у децембру стигао најпре у Кентербери, где је провео неколико дана. Краљ Хенри IV је доделио једног племића да буде царева пратња. Краљ и цар се се срели недалеко од Лондона.<sup>89</sup> Један хроничар забележио је да је грчки цар тражећи помоћ против Сарацена посетио Енглеског краља на дан Светог апостола Томе (21. децембар 1400) и да је цар био лепо примљен.<sup>90</sup> Као и у Паризу, цар и његова пратња изазивали су велику пажњу. Цар је увек ишао са својим људима, увек исто обучен као они, у одело једне боје, обично беле. Био је веома привржен својој вери, подједнако као и војници и свештеници, и заједно са њима је ишао на службе. Исти хроничар је записао да је жалосно што један тако велики хришћански владар са далеког Истока, нагоњен од стране

---

<sup>86</sup> Dennis, *The Letters*, 98,100.

<sup>87</sup> Barker, *Manuel II*, 176-177.

<sup>88</sup> *Исто*, 178.

<sup>89</sup> Nicol, *Byzantium and England* 197.

<sup>90</sup> Adam of Usk, 219-220.

неверника, долази у посету удаљеним острвима Запада да тражи помоћ против њих. Хроничар се пита: „ Зар је то слава древног Рима?“<sup>91</sup>

Цар је провео два месеца у гостима код енглеског краља, који је свом госту указивао велике почести и даривао многе поклоне. Краљ и цар су заједно провели Божић у Елтаму.<sup>92</sup> О свом боравку у Енглеској, цар Манојло је писао Манојлу Хрисолорасу. У писму из јануара- фебруара 1401. године, цар поручује Хрисолорасу да нема ништа ново да му саопшти. Има само речи хвале за енглеског краља, који је обећао војну помоћ која је обухватала војнике, бродове и новчану помоћ.<sup>93</sup> Али ова помоћ од енглеског краља никада није стигла. Чак су и кутије које су требале да сакупе новчане прилоге у цркви Светог Павла, биле празне. Помоћ од 2 000 фунти које је обећао Ричард II никада није стигла до банке у Ђенови. Хенри IV је наредио истрагу, али се ипак побринуо да цар добије обећани новац. Почетком фебруара 1401. цар је издао хрисовуљу у Лондону у којој наводи да је примио обећану новчану помоћ од 2 000 фунти. Цар је кренуо из Лондона средином фебруара и поново се упутио у Париз.<sup>94</sup>

## 5.5 Повратак у Париз

По повратку у Париз, Манојло је наставио да тражи помоћ од француског краља. Укључио се у дипломатску преписку са Тимуром, која је подстицала Татаре да нападну Бајазита. Такође, Манојло је наставио да тражи помоћ од хришћанских владара. Послао је писмо португалском краљу, док је Мартин I, краљ Арагона, поручивао да може да уступи 6 галија, које ће бити спремне када и војске других хришћанских владара.<sup>95</sup> Свој ентузијазам и велика очекивања цар је изразио у писмима која је послао Евтимију, будућем цариградском патријарху. У тим писмима, послатим у пролеће- лето 1401, цар је уверен у помоћ западних владара и наводи да је потребно да се одреди дан и место где ће се окупити трупе Британаца и других савезника.<sup>96</sup> У још једном писму Манојлу Хрисолорасу, цар пише да преговори напредују, као и да посланици које шаље на друге

---

<sup>91</sup> Adam of Usk, 220.

<sup>92</sup> Nicol, *Byzantium and England*, 197.

<sup>93</sup> Dennis, *The Letters*, 100, 102.

<sup>94</sup> Nicol, *Byzantium and England*, 198.

<sup>95</sup> Barker, *Manuel II*, 183.

<sup>96</sup> Dennis, *The Letters*, 104, 106.

дворове имају успеха. За заповедника војске је изабран маршал Бусико. Такође, понавља да војска треба да се сакупи и да јој се подели плата.<sup>97</sup>

Василевс је настојао да обезбеди помоћ и у Италији. У Фиренцу је послао свог рођака Димитрија Палеолога, који је тражио помоћ од Фиренце. Међутим, Фирентинци су одбили да помогну, јер у том тренутку су у сукобу са Висконтијем. Оставили су могућност да ће помоћи уколико им то прилике дозволе.<sup>98</sup>

Од друге половине 1401. цар је постајао скептичан по питању помоћи од западних владара. У августу је стигло писмо од Мартина I, који је поручио да пошто се ближи јесен, не може послати галије. Поред тога, маршал Бусико је послат у Ђенову. На пролеће 1402. избила је побуна Велшана, што је показало Манојлу II да је Хенри IV заузет проблемима у својој земљи и да неће моћи да му пошаље обећану помоћ.<sup>99</sup> Млечани су писали цару да због стања у Цариграду треба да сакупи сву помоћ коју може и да крене кући. Манојло је тражио од Млечана да и они помогну Цариграду, заједно са Ђеновљанима, али су Млечани одбили. Поручили су да су већ слали помоћ, а ако краљ Француске и Ђеновљани пошаљу стварну помоћ и они ће се придружити. Такође, цар је и даље тражио помоћ од западних владара, али није се превише надао. Манојло није никад у потпуности напустио политику тражења помоћи на Западу. Иако није добио очекивану помоћ, цар је и даље гајио наде да би помоћ могла стићи у неком тренутку.<sup>100</sup>

Иако је чуо за Бајазитов пораз у бици код Ангоре у лето 1402. године, цар није одмах кренуо кући, већ се још неко време задржао у Француској. У септембру је стигао изасланик Јована VII, који је поднео цару пун извештај. Убрзо је стигла и порука од Млечана који су саветовали цара се врати у Цариград. Сам цар се уверио да је његово путовање било неуспешно и схватио је да је потребнији у свом граду. Манојло је одлучио да крене из Француске. Обећану помоћ није добио, осим 200 људи који су требали да га

---

<sup>97</sup> Dennis, *The Letters*, 108.

<sup>98</sup> Barker, *Manuel II*, 188.

<sup>99</sup> *Исто*, 189-190.

<sup>100</sup> *Исто*, 193- 195.

отпрате. Добио је и опроштајне поклоне и изразе поштовања. У новембру 1402. цар је кренуо из Париза.<sup>101</sup>

## 5.6. Повратак у Цариград

Када је кренуо из Париза, цар је послао изасланике у Венецију да обавести о свом повратку. Из Венеције су стигле вести да ће срдечно дочекати цара. У јануару 1403. године, цар је стигао у Ђенову, где га је дочекао маршал Бусико. Манојло је преговарао са Млечанима. Они су се сложили да цар дође у Венецију, али о уступању бродова којима би се цар вратио у Цариград дискутоваће тек када цар стигне у Венецију. Цар се понудио да буде посредник у преговорима између Ђенове и Венеције јер је сматрао да оба града троше енергију на међусобне сукобе. Манојло је сматрао да је потребно формирати снажни савез против неверника, нарочито сада после турког пораза код Ангоре. Али Млечани су одбили цареве понуде. Василевс је напустио Ђенову у фебруару 1403.<sup>102</sup>

Манојло се упутио у Венецију, где је стигао у марту. Све време је одржавао преписку са Млечанима и био је обавештен о дешавањима у Цариграду и преговорима са Сулејманом, Бајазитовим сином. По доласку у град, Манојло је вероватно упознат са миром који је склопљен са Сулејманом. Тим миром Византији се враћа Солун, Халкидики, острва Скопелос, Скијатос и Скирос, као и део обале Црног мора и цела обала Мраморног мора. Византији се укида плаћање данка, а и биће ослобођени сви грчки заробљеници. Манојло је преговарао са Млечанима о уступању бродовља за повратак на Пелопонез. Преговори су дуго трајали, а у неколико наврата су и пропали. На крају је договорено да Манојло крене са посланством које ће ићи код турских принчева. Посланство ће оставити цара на Пелопонезу, а наставиће својим путем. Док посланици обаве своје послове, до тада би Манојло требао да се врати у Цариград, па су посланици могли од њега да траже исплату дугова. За случај да Јован VII не буде желео да преда престо Манојлу, посланици треба да изразе пријатељство Републике и да се не мешају у сукоб. У априлу 1403. Манојло је кренуо из Венеције и убрзо стигао у Модон, где су га дочекали жена и деца.<sup>103</sup>

---

<sup>101</sup> Barker, *Manuel II*, 219-220.

<sup>102</sup> *Исто*, 221-222.

<sup>103</sup> *Исто*, 223-231.

Цар је неко време провео на Пелопонезу, где је настојао да успостави мир. Такође је тражио начин да дође до Цариграда. Спас је нашао у маршалу Бусикоу, који је у ишао у поход на Кипар и пролазио је поред Пелопонеза. Бусико је одвојио 4 лађе за цара и његову породицу и пратњу и обећао је да ће лично пратити цара док год буде могао. Почетком јуна, цар је кренуо и за неколико дана стигао до Галипоља. Ту га је дочекао Јован VII, са којим је заједно кренуо у Цариград. Василевс је вероватно 9. јуна 1403. ушао у Цариград. После три и по године његово путовање на Запад се завршило.<sup>104</sup>

По повратку у Цариград, Манојло је наставио да одржава контакте са Западом и даље тражећи војну помоћ. У спољнополитичком погледу, суочавао се са борбама око турског престола између Бајазитових синова. После смрти султана Мехмеда 1421, будући цар Јован VIII се умешао у борбе око турског престола. На несрећу, подржао је погрешног кандидата. Нови султан Мурат II опсео је Цариград 1422. године, а Јован VIII је командовао одбраном града, све док се Турци нису повукли у септембру исте године. Василевс Манојло је у октобру 1422. преживео инфаркт након чега је остао делимично парализован. Све послове у царству је преузео Јован VIII. Манојло је умро јула 1425. године.<sup>105</sup>

---

<sup>104</sup> Barker, *Manuel II*, 232-238.

<sup>105</sup> Dennis, *The Letters*, xiv.



## 6. Путовања Јована VIII Палеолога (1425- 1448)

Јован VIII је још за време владавине свог оца увидео тежину положаја у ком се налазила Византија. Посматрао је како његов отац путује по Западу и тражи помоћ. У последњим годинама владавине Манојла II Јован VIII је постао десна рука свог оца. Од 1421. био је савладар автократор.<sup>106</sup> Због здравственог стања свог оца, Јован је управљао царством. Сам се упознао са опасношћу која прети од Турака за време опсаде Цариграда 1422, каде је командовао одбраном града. Иако је напад одбијен, Јован је смарао да је потребно да тражи помоћ. Тако 1423, док је још Манојло био жив, Јован креће у Италију и Угарску.

### 6.1. Путовање у Италију

Јован VIII је одлучио, да као и његов отац и деда, потражи помоћ на Западу. Јован је кренуо 15. новембра 1423. године, а као регента је у Цариграду оставио брата Константина.<sup>107</sup> У Венецију је стигао месец дана касније. Дужд и Млечани су свечано дочекали цара, а по свој прилици, свечаност је дуго трајала, обзиром да је Јован напустио Венецију после 17. јануара 1424. године. Од Млечана је цар тражио помоћ у бродовљу, а нудио се да преузме улогу посредника у преговорима између Венеције и угарског краља Жигмунда. Наиме, цар је сматрао да је потребно организовати јединствен крсташки поход против Турака и искористити њихове недавне поразе које им је нанео угарски краљ. Од свих захтева, Млечани су пристали само да пошаљу бродове, и то више због заштите својих поседа. Будући да је био у новчаним проблемима, цар је желео да заложити два велика рубина, али није успео. Млечани су одбили и да преговарају о повећању таксе на вино у Цариграду. Пристајали су само да обезбеде цару бесплатан превоз, позајмицу од 1 500 дуката и дневни чепарац за време царевог боравка у Венецији.<sup>108</sup>

Цар је желео да формира хришћанску лигу за борбу против Турака. Када је и од метачког Сената добио позитиван одговор, цар се укључио у преговоре између миланског

---

<sup>106</sup> Ђурић, *Сумрак Византије*, 152.

<sup>107</sup> Сфранцес, *Хроника*, 55.

<sup>108</sup> Ђурић, *Сумрак Византије*, 222-223.

војводе, Венеције и угарског краља. После Венеције, Јован VIII је посетио Милано, где га је дочекао Филипо- Марија Висконти. Војвода је желео да се створи лига и да се измири са Жигмундом. Јован VIII је потом боравио у Мантови, у посети Ђанфранческу Гонзаги, који се сматрао за оданог савезника угарског краља. Цар се потом вратио у Милано. Није познато шта је цар све радио и које градове је обишао, али је 2. маја 1424. био у Павији. Одатле је кренуо у Угарску.<sup>109</sup>

## 6.2. Посета Угарској

Јован VIII је стигао у Будим средином јуна 1424. године. Када је краљ Жигмунд чуо вести о Јовановом доласку, кренуо је пред цара. Два владара су се срела недалеко од Будима. Приликом сусрета обојица су сјახала са коња и поздравили један другога.<sup>110</sup> Овде се уочава промена у понашању византијског цара. Приликом посете Јована V, византијски цар се држао надмено и остао је у свом седлу док му је угарски краљ придржавао коња. Јован VIII је схватао у каквим околностима долази код Жигмунда, па је стога поздравио краља у пријатељском тону.

Што се тиче самих преговора, Јован је настојао да приближи Жигмунда Венецији и да га наговори на заједничку акцију против Турака. Ово посредовање није дало тренутне резултате. У том тренутку, краљ није могао да ратује против Турака јер је са султаном закључио мир на пет година. Али је већ следеће 1425. године Жигмунд понудио савез Венецији. Венецији је претила опасност од миланског војводе, а ни преговори са султаном око Солуна нису дали резултата, па је зато 1425. била повољнија за склапање савеза Угарске и Венеције.<sup>111</sup>

Два владара су преговарала и о питању црквене уније. Обојица владара су имала разумевања за становишта овог другог, али је несумњиво да је Жигмунд наговарао Јована да прихвати унију.<sup>112</sup> Жигмунд је био вољан да помогне и да пружи војну помоћ, али је и са био суочен са проблемима у својој држави. Стога помоћ угарског краља није стигла у

---

<sup>109</sup> Ђурић, *Сумрак Византије*, 224.

<sup>110</sup> Nagy, *Royal Summits*, 361.

<sup>111</sup> Ђурић, *Сумрак Византије*, 225.

<sup>112</sup> *Исто*, 226.

Цариград. На растанку, Јован VIII је добио величанствене поклоне: позлаћене пехаре, 1 000 златних флорена, тканине, одећу и коње.<sup>113</sup>

О томе како се Јован вратио у Цариград, преноси нам Сфранцес. Наиме, када је кретао из Угарске, Јован је послао гласоношу са шифрованом поруком. Гласоноша је тражио пријем код цара, али Сфранцес му није дозволио да види цара, јер је Манојло тада био веома болестан. Сфранцес је преузео поруку и дешифровао је. У поруци је стајало да је Јован добро и да је кренуо у правцу Велике Влашке и да је потребно послати бродове по њега у место звано Келион. Сфранцес је ову поруку пренео царци Јелени Драгаш и Јовановој жени, Софији од Монферата. Због ових вести, Сфранцес је добио лепе поклоне од цара Манојла, царице Јелене и царице Софије. Јован је стигао у Цариград крајем октобра 1424. године.<sup>114</sup>

### 6.3. Преговори о унији

Док је Јован боравио у Италији, дошло је до склапања мира са Муратом II. Византији су остале вароши на обали Црног и Мраморног мора, као и Зитунион са приобаљем Струме. Мурат је узео све области ван ових градова. Византија је поново постала вазална држава, обавезавши се да ће плаћати данак.<sup>115</sup> Пелопонезом су управљала Јованова браћа, деспоти Теодор, Константин и Тома. Док је Морејска деспотовина водила успешне борбе са латинским државицама, цар Јован VIII је био у све тежем положају у Цариграду. Јован се одлучио да још једном покрене питање уније и ступи у преговоре са папом.<sup>116</sup>

Дотадашњи преговори о унији су се сводили на неиспуњена обећања и једне и друге стране. Папа је увек на прво место ставао унију, а потом слање војне помоћи. Византијски цареви су тражили да прво стигне помоћ, а потом би становништво прихватило унију. Цареви су знали да је немогуће превести велике масе становништва у

---

<sup>113</sup> Nagy, *Royal Summits*, 362.

<sup>114</sup> Сфранцес, *Хроника*, 55, 57, 59.

<sup>115</sup> Ђурић, *Сумрак Византије*, 227-228.

<sup>116</sup> Острогорски, *Историја Византије*, 520.

римокатоличанство, али су опет обећавали папи унију у нади да ће добити помоћ и спасити царство.<sup>117</sup>

У пролеће 1426. године, цар је упутио посланство папи Мартину V. Са посланством је отишао и папин легат Андреј са Родоса. Преговарало се о месту одржавања будућег унионистичког сабора, који је по царевој жељи, требао да буде у Цариграду, док је папа више желео да се сабор одржи у Италији. Папа је био ватрени присталица уније. Желећи да папу одговоре од замисли да се сабор одржи у Италији, посланици су навели да би папа имао велике трошкове око сабора, као и да би требао да исплати војнике и бродове који би бранили Цариград у царевом одсуству, као и превоз цара и многобројне пратње. Папа је одговорио да би платио и 100 000 флорина, али да му на сабору цар уопште није потребан. Мартин V је послао Андреја са Родоса назад у Цариград и поручио да је спреман на преговоре о унији, али не са царем, већ са црквеним представницима. Након овог посланства долази до застоја у преговорима који ће трајати до 1430. године.<sup>118</sup>

Положај Цариграда је био све тежи. Султан Мурат II је у првој половини 1431. поново напао Цариград. Византинци су желели да задрже једино што им је остало, а то је била њихова престоница. За одбрану престонице је била потребна помоћ, а Византинцима није било важно да ли ће ту помоћ пружити Базелски сабор, нови папа Евгеније IV (1431-1447), краљ Жигмунд или неко други. Било им је важно да помоћ почне да стиже, а цар је нудио Западу спремност да преговара о унији.<sup>119</sup>

У то време католичка црква се налази у некој врсти кризе. Иако је Велика шизма окончана, унутар римокатоличке цркве постојали су проблеми које је требало решити. На Западу се јављају учени теолози који желе да ограниче папину свемоћ и ставе је под контролу једног сабора или концила. Када је Мартин V (1417-1431) постао папа, обавезао се на сазивање једног таквог сабора. Сабор је почео са заседањем 1431. У Базелу. Базелски сабор је желео да постигне договор о унији са Византијом и на тај начин покаже надмоћ над папом. Папа Евгеније у почетку није био заинтересован за преговоре о унији, јер будући да је био Млечанин, није му се допала делатност цара на Пелопнезу претходних

---

<sup>117</sup> Острогорски, *Историја Византије*, 520.

<sup>118</sup> Ђурић, *Сумрак Византије*, 252-253.

<sup>119</sup> *Исто*, 257.

година и заузео Патраса, а и бојао се да би цар могао приступити противмлетачком савезу. Папа је желео да пренесе рад сабора у Италију у Болоњу, али како није успео, пристао је да сарађује са сабором у Базелу.<sup>120</sup>

Цар Јован VIII упутио је посланике на преговоре са папом септембра 1431. године. Папа је хладно примио посланике. Како су закључили посланици, који су се вратили у Цариград крајем 1433. године, папи је више било стало до губитка латинске варошице на Пелопонезу него до склапања уније и слања помоћи. Иако су посланици обећавали да би цар био спреман на споразумевање око Патраса после решавања питања уније, папа је остао непопустљив. Из Базела су стизали позиви цару да се уједињење црква изврши под покровитељством Базелског сабора. И краљ Жигмунд је 1434. позивао цара да пристане на понуде из Базела, а за узврат му је обећао војну помоћ. Када је сазнао за везе Базелског сабора и цара, папа је одмах послао изасланике цара и понудио да се сабор одржи у Цариграду, што је до скоро одбијао. Папа не би учествовао на том сабору, али је тражио да његов представник има примат у односу на патријарха. Цар, коме је преко била потребна помоћ, јасно је ставио до знања да је спреман да прихвати ову понуду, иако се патријарх противио.<sup>121</sup> И Базелски сабор је упутио изасланике цару. Понудили су цару да изабере место одржавања сабора, било негде у Италији или у Будиму, Бечу, Савоји, Базелу или Авињону. Сабор је био вољан да начини уступке у верском погледу и слање хитне помоћи царству.<sup>122</sup>

Цар је био у тешком положају. По његовом мишљењу једини спас за Цариград била је крсташка помоћ са Запада. За њега је унија била само средство које је доводило до коначног циља- ослобођења Цариграда. Поред преговора са папом и Базелским сабором, цар је морао и да се договара са патријархом Јосифом II, који је био противник уније, али је у преговорима више давао предност папи, него Базелском сабору.<sup>123</sup> Ипак, одржан је састанак којем су, између осталих, присуствовали цар, патријар и легати папе и Базелског сабора. Одлучено је да се пристане на понуду Базелског сабора уз примедбу да на

---

<sup>120</sup> Ђурић, *Сумрак Византије*, 258-259.

<sup>121</sup> *Исто*, 267-269.

<sup>122</sup> *Исто*, 270.

<sup>123</sup> *Исто*, 271-272.

предстојећем сабору мора бити присутан и папа. Крајем 1435. посланици су кренули да известе папу и сабор о овој одлуци.<sup>124</sup>

Док су чекали да се врате посланици, цар је позивао друге хришћанске владаре и црквене великодостојнике да дођу на будући унионистички сабор. У међувремену је дошло до новог сукоба између папе и Базелског сабора. Саборци су настојали да папи одузму „анате“, уносне приходе курије. Уз то, саборци су за место сабора желели Авињон, против чега су били и папа и цар. Цар је посредовао у измирењу две стране, а сам није дефинитивно одлучио којој да се приклони. Ипак, како Ромеји нису пристајали на склапање уније без папе, цар се на крају приклонио Евгенију IV. Обе стране, и папа и Базелски сабор, су послале бродове по цара и његову пратњу, али се цар укрцао на папине бродове и отпловио за Италију.<sup>125</sup>

#### **6.4. Путовање у Италију**

Цар је 27. новембра 1437. године испловио из Цариграда. У његовој пратњи су били патријарх, брат деспот Димитрије, многи архонти синклита, тј. Царског цвета, многи митрополити и епископи. Сфранцес каже да овај сабор „није био замишљен како треба“ јер је био главни узрок каснијег напада Турака на Цариград, опсаде и освајања града. По Сфранцесу, цар Манојло је саветовао свог сина Јована да се потруди око сабора онда када је потребно да затраши Турке, јер су се Турци плашили савеза Византинаца и хришћана са Запада. Такође је саветовао и да не предузима ништа за остварење сабора јер до уније није могуће доћи, већ ће настати још већи раскол. Ни султан се није слагао са царевим одласком, па је хтео да нападне Цариград, али га је у томе спречио Халил-паша, који је рекао да ако дође до напада то ће само натерати Византице да брже пристану на услове Запада.<sup>126</sup>

Василевс је стигао у Венецију почетком фебруара 1438. године, а град је напустио крајем истог месеца. Почетком марта стигао је у Ферару, место предвиђено за одржавање унионистичког сабора. Сабор је са радом отпочео у априлу. Цар је четири месеца оклевао

---

<sup>124</sup> Ђурић, *Сумрак Византије*, 274-275.

<sup>125</sup> *Исто*, 278-280.

<sup>126</sup> Сфранцес, *Хроника*, 105, 107, 109.

са почетком стварних распри јер се надао да ће се на сабору појавити неко од европских владара са којима би могао да поведе разговор о пружању војне помоћи. Како је време одмицало, и осим посланства војводе из Бургундије, нико није дошао, сабор је кренуо да расправља о суштини Чистилишта, као и око такозваног „Filioque“, тј. происхођења Светог Духа. Латинска страна није била спремна на компромисе, па је ромејска страна морала да прави уступке. У време заседања сабора избила је епидемија куге, па је сабор премештен у Фиренцу.<sup>127</sup>

Заседање је настављено у марту 1439. године. И даље се расправљало око происхођења Светог Духа. Да би се спречиле овако дуге расправе, одлучено је да се за даље дискусије прихвате одлуке и начела седам васењенских сабора. Међу Ромејима је било и противника уније. Марко Евгеник, ефески епископ је аргументовано излагао православну догму и све више Ромеја је почело да заузима његов став. Ускоро је покренуто и питање папине помоћи Цариграду, јер папа није учинио ништа да војно и политички помогне Цариграду. Изгледало је да неће доћи до склапања уније. И међу архотима из цареве пратње, који су били спремни на велике уступке, дошло је до разилажења. Деспот Димитрије, које је био противник уније, на кратко је напустио сабор, али се на молбу свог брата вратио. Да би спасао ситуацију, цар је одржао један емотивни говор, после чега су обе стране почеле више да сарађују. У ствари, Ромеји су више попуштали у питањима примата папе и око начина причешћа. Дошло је и до компромиса око „Filioque“. У време заседања сабора умро је патријарх Јосиф. После његове смрти, две стране су се боље и брже споразумеле, тј. Грци су у потпуности прихватили ставове и гледишта Латина. Тако је 6. јула у фирентинској катедрали извршено уједињење две цркве. Званични акт о унији није потписао Марко Евгеник, ефески епископ, и царев брат Димитрије, који је напустио сабор. Папа је после закључења уније, послао обавештења европским владарима и црквеним представницима обавештавајући их о унији. Цар је напустио Фиренцу у јулу, а у октобру је кренуо из Венеције. У Цариград је стигао у јануару 1440. Године.<sup>128</sup>

---

<sup>127</sup> Ђурић, *Сумрак Византије*, 309-311.

<sup>128</sup> *Исто*, 311-315.

## 6.5. После повратка у Цариград

Цар је првих месеци по повратку у престоницу био у великој жалости због смрти своје супруге, Марије. Због велике жалости, цар се није нарочито трудио да спроведе одлуке сабора у дело, што је сметало папи.<sup>129</sup> Становништво Цариграда је било против уније, а том ставу су доприносиле и проповеди Марка Евгеника. У граду су се формирале две струје, за и против уније, које су у наредном периоду водиле жестоке расправе. Русија је царево прихватање уније протумачила као велику издају, па је са места московског митрополита уклоњен Грк Исидор, присталица уније. Од тада је Русија сама бирала митрополите. Што се тиче помоћи са Запада она није стигла, а ни унија није спроведена у Цариграду.<sup>130</sup>

За Византију су наступала тешка времена, а односи са Турцима су се погоршавали. Цар Јован VIII је умро 1448. године, а наследио га је брат Константин XI Драгаш, који ће изгубити живот 1453. у опсади и паду Цариграда.<sup>131</sup>

---

<sup>129</sup> Ђурић, *Сумрак Византије*, 316.

<sup>130</sup> Острогорски, *Историја Византије*, 522.

<sup>131</sup> *Исто*, 525, 528.



## 7. Закључак

Од средине XIV века Византијско царство је било изложено турској опасности која је стизала са Истока. Иако су турски одреди у почетку служили појединим византијским царевима у грађанским ратовима, та слика се убрзо променила. Од 1352. године и освајања тврђаве Цимпе и од 1354. године и освајања Галипоља, Турци Османлије започињу систематско освајање Балканског полуострва. Турци су постепено покоравали европске територије, које су претходно годинама биле пљачкане и пустошене. На удару се нашло и Византијско царство. Територије царства су се временом смањивале, док се нису свеле на сам Цариград.

Византијски цареви су улагали велике напоре да спасу своју државу, али у томе нису успели. Почевши од Јована V Палеолога, василевси траже помоћ на Западу. Цареви су се најпре обратили папи, али је папа као услов за војну помоћ тражио склапање уније. Ови преговори са папом представљали су посебно поглавље у византијској историји. Цареви су по сваку цену желели да добију помоћ за своје царство, али се на крају испоставило да та помоћ неће стићи. У преговорима око уније свака страна је заваравала ону другу. Тако је папа прво тражио склапање уније, а потом је обећавао слање помоћи. Са друге стране, цар је желео прво војну помоћ, а потом је обећавао проверавање становништва. Тако су преговори са папом упали у зачарани круг, а конкретних резултата није било.

Византијски цареви су начили велике уступке у преговорима са папом. Најпре је Јован V прихватио унију, додуше као лични чин, али је тај поступак свакако био значајан искорак и уступак са византијске стране. Убрзо се уверио да обећана помоћ неће стићи, па је остао разочаран у Запад. Његов син Манојло је био уздржанији по питању односа са папом. Сматрао је да до уније не може доћи, па није предузимао значајније кораке у њеном постизању. Јован VIII је отишао најдаље по питању уступака папи. После многих покушаја и позива у помоћ, пристао је на папине услове. На Фирентинском сабору прихватио је унију онако како је било по вољи Запада, али, поново, војна помоћ није стигла у Византију.

Да би спасили своју државу, цареви су тражили помоћ и међу европским хришћанским владарима. Тако је Јован V био први византијски цар који је путовао у иностранство не као моћни ратник, већ као неко ко понизно моли за помоћ. Иако се цар трудио, преговори нису успели, и помоћ није стигла Византији. Манојло II је био успешнији по питању успостављања односа са европским владарима, о чему сведоче његова путовања у Италију, Француску и Енглеску. Али, иако је цар имао велика очекивања, на крају се испоставило да помоћ неће стићи и да Византијско царство мора само да се брани. Јован VIII је покушавао да оствари савез са италијанским градовима и угарским краљем, али резултат је био исти. Сви су помоћ обећавали, али на крају никаква помоћ није стигла.

Ова политика византијских царева, која се састојала у тражењу помоћи за Царство које је било у нестајању, може се оценити као неуспешном. Иако су цареви улагали све напоре, давали многа обећања и пружали разне уступке, никаква помоћ није стигла у Цариград. На крају, град је остављен на милост и немилост турским освајачима, који ће покорити Цариград 1453. године.

## 8. Извори

Adam of Usk, *Chronicon*, ed. E. M. Thompson, London 1904.

Laonikos Chalkokondyles, *The Histories*, vol 1, trans. Anthony Kaldellis, Cambridge, MA, and London: Harvard University Press 2014.

G. Dennis, *The Letters of Manuel II Palaeologus: Text, Translation and Notes*, Washington 1977.

Doukas, *Decline and Fall of Byzantium to the Ottoman Turks. An annotated translation of Historia Turco-Byzantina* by Harry J. MaGoulias, Detroit: Wayne State University Press. 1975.

Г. Сфранцес, *Хроника. Пад Византијског царства*, превео и приредио Младен Станковић, Београд 2011.

## 9. Литература

J. W. Barker, *Manuel II Palaeologus (1391- 1425): A Study in Late Byzantine Statesmanship*, Rutgers Universty Press 1969.

М. Динић, *Душанова царска титула у очима савременика*, Зборник у част шесте стогодишњице Душановог законика, Београд 1951, 87–118.

И. Ђурић, *Сумрак Византије. Време Јована VIII Палеолога (1392- 1448)*, Београд 2007.

Х. Иналџик, *Османско царство. Класично доба 1300-1600*, Београд 1974.

Р. Мантран, *Историја Османског царства*, Београд 2002.

B. Nagy, *Royal Summits in and around Medieval Buda*, in „Medieval Buda in Context“, Leiden, 2016, 345-365.

D. M. Nicol, *Byzantium and England*, *Balkan studies* (15) 1974, 179-203.

Г. Острогорски, *Византијски систем хијерархије држава*, О веровањима и схватањима Византинаца, Сабрана дела V, Београд 1970, 238-262.

Г. Острогорски, *Византијски цар и светски хијерархијски поредак*, О веровањима и схватањима Византинаца, Сабрана дела V, Београд 1970, 263-277.

Г. Острогорски, *Историја Византије*, Београд 1983.

Р. Радић, *Време Јована V Палеолога (1332-1391)*, Београд 1993.